

УДК 811.111'42

Г. Д. Заньковська,

аспірант

(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича)

hanna1984@ukr.net

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *КОНФЛІКТ* (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ)

У статті встановлено засоби номінації концепту КОНФЛІКТ у сучасному політичному дискурсі. Розглянуто особливості мовної об'єктивації концепту в рамках когнітивно-дискурсивного підходу до вивчення концептів. Номінація включає ім'я концепту, лексему conflict, її синоніми, словосполучення, ідіоми. Увагу акцентовану на понятійному, ціннісному складниках концепту та образному, який вербалізується за допомогою конвенціональних та образних метафор.

Об'єктом нашого дослідження є концепт КОНФЛІКТ, а **предметом** – мовні засоби його актуалізації в сучасному політичному дискурсі.

Мета статті полягає у встановленні понятійного, образного та ціннісного структурних складників концепту КОНФЛІКТ на матеріалі англomовних тлумачних словників та контекстуальних фрагментів політичного дискурсу. У статті реалізоване наступне **завдання** – застосування концептуального аналізу для визначення вищезазначених складників концепту КОНФЛІКТ.

Актуальність дослідження визначається активним розвитком когнітивної лінгвістики та наявністю різних підходів до вивчення концептів, а також важливістю аналізованого концепту КОНФЛІКТ. **Наукова новизна** полягає у застосуванні когнітивно-дискурсивного підходу та в інтегруванні різних методик аналізу концепту для встановлення його змісту.

Характеристики концептів як об'єктів когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології аналізувалися в працях вітчизняних і закордонних науковців (А. П. Бабушкін, О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, М. М. Болдирева, В. З. Дем'янова, С. А. Жаботинська, С. А. Аскольдов, Н. Д. Арутюнова, В. М. Телія, В. І. Карасик, Г. Г. Слишкін, Д. С. Ліхачов, Ю. С. Степанов, С. Г. Воркачов, О. О. Селіванова, О. П. Воробйова, В. В. Красних, В. А. Маслова, А. М. Приходько, М. М. Полужин та ін.)

У когнітивній лінгвістиці сформувалося щонайменше сім напрямів аналізу концептів: онтологічний, логічний, лінгвокультурологічний, поетологічний, психолінгвістичний, семантико-психологічний та дискурсивний [1: 14–18]. Одним з найпродуктивніших для аналізу досліджуваного концепту вважаємо когнітивно-дискурсивний підхід.

Автори "Короткого словника когнітивних термінів" зазначають: "Концепт – термін, що служить поясненню одиниць ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, яка відображає знання й досвід людини; оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи й мови мозку, всієї картини світу, відображеної в людській психіці" [2: 90-93].

Концепт КОНФЛІКТ – багатовимірне ментальне утворення, яке містить понятійну, образну та ціннісну структурну складову. Спершу розглянемо понятійний зміст концепту і як він об'єктивується в мові.

Засобом мовної репрезентації концепту є його ім'я. Іменем концепту КОНФЛІКТ виступає лексема *conflict*, тобто номінативна одиниця, яка відрізняється від інших лексем своєю частотністю та поліфункціональністю.

Звернімося до етимології слова *conflict* для виявлення понятійного змісту концепту. Етимологічна ознака – це змістовий пласт концепту, що існує опосередковано як основа, на якій виникли і тримаються інші шари значення. **Conflict (v.)** – early XV century, from Latin *conflictus*, pp. of *confligere* "to strike together, be in conflict," from *com-* "together" + *fligere* "to strike." The noun also dates from early XV c. Psychological sense of "incompatible urges in one person" is from 1859; Phrase *conflict of interest* was in use by 1743 [3].

Проаналізувавши низку англomовних тлумачних словників, нами було виокремлено основні значення лексеми *conflict*, які утворюють понятійний складник досліджуваного концепту, а також найчастіше зустрічаються в аналізованих фрагментах політичного дискурсу:

- an open clash between two opposing groups (or individuals) *конфлікт, зіткнення між конфронтуючими групами (особистостями);*
- a hostile meeting of opposing military forces in the course of a war *боротьба; збройний конфлікт, війна;*
- a disagreement or argument about something important *протиріччя, суперечність, сварка;*
- a state of opposition between persons or ideas or interests *боротьба думок, інтересів, принципів, тощо.*

У найбільш загальному вигляді конфлікт можна визначити як загострення суперечностей, що виникають у результаті відмінності в поглядах, інтересах, прагненнях людей і сприймаються та оцінюються його учасниками як несумісні з їх власними.

У сучасному політичному дискурсі ми звертаємося до поняття **політичний конфлікт**, що є зіткненням, протистоянням різних соціально-політичних сил, суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати свої інтереси і цілі, пов'язані насамперед із боротьбою за здобуття влади, її перерозподіл, зміну політичного статусу, а також з політичними перспективами розвитку суспільства.

© Заньковська Г. Д., 2013

Номінація концепту КОНФЛІКТ у сучасному політичному дискурсі здійснюється лексемою *conflict*, яка є ім'ям концепту: *For peace is not merely the absence of visible conflict* [4], а також за допомогою похідних лексем від іменника *conflict*, його синонімів, словосполучення, ідіоми.

Концепт КОНФЛІКТ об'єктивується в мові, крім лексеми *conflict*, наступними домінантними синонімами імені концепту – *war*: *But they remind us that no Holy War can ever be a just war* [4], *fight(ing)*: *And today, we are taking two important steps forward in the fight that we face here at home* [4], *disagreement*: *There's still details to be ironed out, still disagreements that we've got to work out, but for the first time we've passed bills through every committee* [4], *opposition*: *...and after decades of opposition, we passed legislation that will prevent tobacco companies from marketing to our children* [4], *argument*: *We're going to cast aside the old arguments and overcome the stubborn divisions and move forward as one people and one nation* [4] та великою кількістю інших синонімів.

Найуживанішою лексичною одиницею, що виражає дію СУБ'ЄКТА КОНФЛІКТУ є дієслово *to fight*, за ним слідує *to oppose, to disagree, to differ, to conflict with, to clash with, to discord, to combat, to battle, to struggle, to strike, to defeat, to argue, to quarrel, to dispute...*

Можливими засобами репрезентації концепту КОНФЛІКТ виступають похідні лексеми *conflict*: *confliction, conflicted, conflictual, conflictive, conflictory, conflicting, conflictingly*.

Словосполучення, що показують стан конфлікту: *wage war* "*The United States will never wage war against Islam or any other religion*" [5], *go to war* "*... taking care of our forces and their families, when they go to war and when they come home*" [5], *declared war on us* "*But an enemy declared war on us, a war we didn't want*" [6], *to be in conflict, to be in opposition to, to fall foul* (розсваритись) та ін.

Важливим засобом номінації концепту КОНФЛІКТ являються ідіоми, що його репрезентують: *a turf war* (American) – a fight or an argument to decide who controls an area or an activity "*As we've continued this recovery effort, I've made it clear that we're not going to tolerate the usual turf wars between agencies*" [5], *not hold water* "*That argument that opponents are making against this bill does not hold water*" [5], *come into conflict* та ін.

Логіко-понятійні концептуальні ознаки структуруються за допомогою *фрейму* як структури даних, що відбиває знання про певну стереотипну ситуацію, набуті в результаті попереднього досвіду, а також про текст, який описує цю ситуацію [7].

Отже, понятійний складник концепту КОНФЛІКТ може бути поданий у вигляді предметного та акціонального фреймів, запропонованих С. А. Жаботинською [8]. Аналіз значень лексеми *conflict* та аналіз контекстів політичного дискурсу, де реалізована лексеми *conflict* та її синоніми, показав наявність суб'єкта, агенса дії у конфліктній ситуації.

На думку О. О. Селіванової, фрейм застосовується в когнітивній науці для фіксації вербально-невербальної інформації у вигляді структури інформаційних даних, в якій відображені набуті емпіричним шляхом знання про деяку стереотипну ситуацію і про текст, який її описує [9: 101].

У предметному фреймі актант (ДЕХТО) характеризується за якісними, буттєвими, локативними, темпоральними й кількісними параметрами. СУБ'ЄКТ фрейму КОНФЛІКТ *існує* відповідно до наступної системи пропозицій: [(ДЕХТО: агенс) *є / існує ТАКИЙ* (якість); *є / існує ТАК* (спосіб буття); *є / існує СТІЛЬКИ* (кількість); *є / існує ТАМ* (місце / локатив); *є / існує ТОДІ* (час / темпоратив)].

В акціональному фреймі актанти (СУБ'ЄКТ, ОБ'ЄКТ) наділені аргументними ролями і беруть участь у конфліктній ситуації. Розглянемо наступні пропозиції, що репрезентують СУБ'ЄКТ конфлікту: [(ДЕХТО: агенс) *діє* на (ДЕХТО: пацієнс) за допомогою (ДЕЩО: інструмент / помічник); *діє* в напрямку реципієнта (ДЕХТО: бенефактив / maleфактив); *діє* задля / через (мета / причина); *діє* задля (результату)]. Пропозиції акціонального фрейму можуть доповнюватися локативними і темпоральними: *діє ТАМ* (місце / локатив); *діє ТОДІ* (час / темпоратив).

Понятійний складник концепту нерозривно поєднаний з ціннісним, який у нашому дослідженні репрезентований негативною оцінкою.

Щодо образної складової концепту КОНФЛІКТ, то вона вербалізується за допомогою конвенціональних та образних метафор.

У когнітивній лінгвістиці метафора трактується як перенесення когнітивної структури, прототипно пов'язаної з певним мовним утіленням, з однієї ділянки, до якої вона належить, на іншу. При цьому одна концептуальна сфера проектується на іншу, відбувається певна експансія концептів ділянки-джерела і, як наслідок, захоплення й освоєння ними ділянки-мети [10: 389]. Структурування одного концепту в термінах іншого в межах когнітивної лінгвістики розглядається як процес метафоризації.

Вивченню особливостей політичного дискурсу та метафори присвячено велику кількість наукових праць (Н. Д. Арутюнова, А. М. Баранов, Е. В. Будаєв, О. Й. Шейгал, Дж. Лакофф, М. Джонсон та ін.).

Конвенціональна метафора формує поняттєву систему людини, базуючись на повторюваних систематичних кореляціях між явищами, зафіксованими у нашому досвіді [11: 169] і сприймається як звичний спосіб концептуалізації дійсності, що реалізується у повсякденній мовленнєво-розумовій діяльності. Конвенціональні метафори є імпліцитними, оскільки для їх розуміння варто вивести нове значення, інтерпретуючи значення лексичних одиниць.

Конвенціональні метафори поділяються на онтологічні, орієнтаційні та структурні [11].

Для концепту КОНФЛІКТ характерними є онтологічні та структурні метафори. Найбільш розповсюдженою у промовах політичних лідерів є онтологічна метафора – персоніфікації, де основним корелятом референта КОНФЛІКТ виступає ЛЮДИНА.

Так, наприклад, КОНФЛІКТ уподібнюється ЛЮДИНІ, яка народжується *Risk, danger, high living costs – they are born or **conflicts are born**, while speculation feeds on unrest and war* [4] і має свою власну поведінку (1), впливає (2).

Іменники *conduct – the manner in which a person behaves; behaviour* [12] (поведінка) та *impact – the effect or influence that an event, situation etc has on someone or something* [13] (вплив) актуалізують метафору ЛЮДИНА.

(1) *There has never been an option before me that called for troop deployments before 2010, so there has been no delay or denial of resources necessary for **the conduct of the war** during this review period* [5].

(2) *We're also concerned about **the impact the current conflict is having on** Lebanon's young democracy* [6].

Серед структурних метафор найпоширенішими в британському та американському політичних дискурсах є: КОНФЛІКТ є ПРИРОДНЕ ЯВИЩЕ і специфікується як ВОГОНЬ / ГРИМ / ЛАВА / ХМАРА; метафорична модель КОНФЛІКТ – МАТЕРІАЛЬНИЙ ОБ'ЄКТ, що специфікується як ПРЕДМЕТ / ПРОДУКТ / ТОВАР / НАБІР-КОМПЛЕКТ / ПОБУДОВА.

Політичний дискурс багатий на образні метафори. Враховуючи частоту вживання WAR – ideological STRUGGLE є найрозповсюдженішою, другою за частотністю WAR – last RESORT, і потім в рівних пропорціях WAR – TEST, WAR – CONTEST, WAR – CLASH, WAR – SPORT.

Таким чином, концепт КОНФЛІКТ містить понятійний, образний та ціннісний структурні складники і вербалізується у сучасному політичному дискурсі через номінацію. Номінація концепту КОНФЛІКТ включає його ім'я, синоніми, похідні, словосполучення та ідіоми.

Образний складник актуалізується у мові за допомогою конвенціональних та образних метафор. Ціннісний складник аналізованого концепту нерозривно поєднаний із понятійним та образним компонентами і розкриває ставлення до концепту.

Перспективи подальшого дослідження полягають у статистичних підрахунках уживаності мовних засобів репрезентації концепту КОНФЛІКТ для об'єктивного підтвердження отриманих результатів когнітивно-дискурсивного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Мартинюк А. П. Перспективи дискурсивного напряму дослідження концептів / А. П. Мартинюк // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2009. – № 837. – С. 14–18.
2. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. – М. : МГУ, 1996. – 245 с.
3. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com>.
4. Barack Obama. The White House President Barack Obama 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.whitehouse.gov/briefing-room/Speeches-and-Remarks/2009>.
5. Barack Obama. The White House President Barack Obama 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.whitehouse.gov/briefing-room/Speeches-and-Remarks/2011>.
6. George W. Bush. The White House President George W. Bush 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006>.
7. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский. – М. : Энергия, 1979. – 152 с.
8. Жаботинская С. А. Лингвокогнитивный подход к анализу номинативных процессов / С. А. Жаботинская // Вісник ХНУ. – Харків, 2010. – № 928. – С. 6–20.
9. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Е. А. Селиванова. – К. : Изд-во украин. фитосоциол. центра, 2000. – 248 с.
10. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон // Теория метафоры. – М. : Прогресс, 1990. – С. 387–414.
11. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф ; [пер. с англ. ; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова]. – [изд. 2-е]. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 256 с.
12. Collins English Dictionary – Complete and Unabridged © HarperCollins Publishers 1991, 1994, 1998, 2000, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english>.
13. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ldoceonline.com/dictionary>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Martyniuk A. P. Perspektyvy dyskursyvnogo napryamu doslidzhennya konceptiv [Prospects of the Discursive Approach to Concepts Research] / A. P. Martyniuk // Visnyk Harkivs'kogo natsionalnogo universytetu im. V. N. Karazina [Harkiv V. N. Karazin National University]. – 2009. – № 837. – S. 14–18.
2. Kubryakova Ye. S. Kratkyi slovar' kognitivnyh terminov [Short Dictionary of Cognitive Terms] / [Kubryakova Ye. S., Dyemiyankov V. Z., Pankrats Iu. G., Luzina L. G.]. – M. : MGU, 1996. – 245 s.
3. Online Etymology Dictionary [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.etymonline.com/>.
4. Barack Obama. The White House President Barack Obama 2009 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.whitehouse.gov/briefing-room/Speeches-and-Remarks/2009/>.

5. Barack Obama. The White House President Barack Obama 2011 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.whitehouse.gov/briefing-room/Speeches-and-Remarks/2011/>
6. George Bush. The White House President George W. Bush 2006 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2006/>.
7. Minskyi M. Freimy dlya predstavleniya znaniy [Frames for Knowledge Representation] / M. Minskyi. – M. : Energiya, 1979. – 152 s.
8. Zjbotinskaya S. A. Lingvokognitivnyi podhod k analizu nominativnyh protsessov [Lingvocognitive approach to the analysis of nominative processes] / S. A. Zjbotinskaya // Visnyk HNU. – Harkiv, 2010. – № 928. – S. 6–20.
9. Selivanova Ye. A. Kognitivnaya onomasiologiya [Cognitive Onomasiology] / Ye. A. Selivanova. – K. : Izd-vo ukrain. Fitosotsiol. Tsentra, 2000. – 248 s.
10. Lakoff Dzh. Metafory kotorymi my zjyviom [Metaphors that we Live by] / J. Lakoff, M. Johnson // Teoriya metafory [Metaphor Theory]. – M. : Progress, 1990. – S. 387–414.
11. Lakoff Dzh. Metafory kotorymi my zjyviom [Metaphors that we Live by] / J. Lakoff, M. Johnson // Teoriya metafory [Metaphor Theory]. – [izd. 2-ye]. – M. : Izdatelstvo LKI, 2008. – 256 s.
12. Collins English Dictionary – Complete and Unabridged © HarperCollins Publishers 1991, 1994, 1998, 2000, 2003 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/>
13. Longman Dictionary of Contemporary English [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ldoceonline.com/dictionary/>

Матеріал надійшов до редакції 27.03. 2013 р

Заньковская Г. Д. Вербализация концепта КОНФЛИКТ (на материале современного политического дискурса).

В статье устанавливаются средства номинации концепта КОНФЛИКТ в современном политическом дискурсе. Рассмотрены особенности языковой объективации концепта в рамках когнитивно-дискурсивного подхода к изучению концептов. Номинация включает имя концепта, лексему conflict, ее синонимы, словосочетания, идиомы. Внимание акцентировано на понятийном, ценностном составляющих концепта и образном, который вербализуется с помощью конвенциональных и образных метафор.

Zan'kovs'ka G. D. Verbalization of the Concept CONFLICT (on the Material of Modern Political Discourse).

The article establishes the nomination of the concept CONFLICT in the modern political discourse. The peculiarities of the verbal objectivation of the concept are considered within the framework of the cognitive-discursive approach to concept research. The nomination includes the name of the concept lexeme "conflict", its synonyms, word-combinations, idioms. The attention is focused on the notional and value constituents of the concept and vivid one that is verbalized by means of conventional and figurative metaphors.